

Trøndelag fylkeskommune
Trööndelagen fylhkentjälte

FORARBEID TIL REGIONAL DELPLAN FOR FOLKEBIBLIOTEK OG GRUNNSKOLEBIBLIOTEK I TRØNDELAG

Rapport om involveringsprosessen og kunnskapsgrunnlaget

Trøndelag fylkesbibliotek, mai 2025

INNHOLD

INNLEDNING	2
GRUNNLAG FOR MØTENE	2
INNSPILL FRA DIALOGMØTENE MELLOM FYLKESKOMMUNE OG KOMMUNELEDELSE	3
INNLEDNINGER TIL REGIONALE MØTER	4
Værnesregionen	4
Region Fosen	5
Region Trøndelag sørvest	6
Region Namdal	6
Region Trøndelag sør	7
Region Innherred	8
Region Trondheim	9
INNSPILL FRA REGIONALE MØTER	10
Spørsmål 1: Hvilken betydning/effekt ønsker dere at skolebibliotek skal ha for elevene i framtida?	10
Spørsmål 2: Hva må da til for å styrke skolebibliotekene og samarbeidet mellom folke- og skolebibliotek?	11
Spørsmål 3: Planens hensikt er å løfte i flokk: Hvordan får vi det til på tvers av skoler og folkebibliotek, kommuner og fylkeskommunen?	12
INNSPILLSMØTE MED FOLKEBIBLIOTEKENE	13
INNSPILLSMØTE MED FYLKESBIBLIOTEKET	15
STATISTIKK	17
Skolebibliotek	17
Folkebibliotek	19
AVSLUTNING	20

Innledning

Denne rapporten gir en oppsummering av og oversikt over involveringsprosessen og kunnskapsgrunnlaget som ble forarbeidet til *Regional delplan for folkebibliotekene og grunnskolebibliotekene i Trøndelag*. Utgangspunktet for rapporten var et ønske fra Statsforvalteren, men har vært til stor nytte for fylkesbiblioteket i planarbeidet. Vi ønsker dessuten å synliggjøre involveringsarbeidet og kunnskapsgrunnlaget for kommunene. Fylkesutvalget har påpekt at kommunene må involveres godt i arbeidet med denne planen, og vi ønsker en åpen prosess. Denne rapporten kan gi alle parter en oversikt over innspill som er kommet inn i prosessen. Vi håper den kan komme til nytte når planen sendes ut på høring til kommunene.

Grunnlag for møtene

Fylkestinget vedtok i juni 2024 *Regional planstrategi*. Vedtaket omfatter *Handlingsplan for folkebibliotekene og bibliotekene i grunnskolen – under Balansekunst - Kulturstrategi for Trøndelag*. Dette er første gang det lages en felles plan for folkebibliotek og skolebibliotek i grunnskolen i Trøndelag. Folkebibliotek og bibliotek i grunnskolen er kommunalt ansvar, mens fylkeskommunen har ansvar for regionale bibliotektilbud, kompetansetilbud og bibliotekutvikling.

Fylkesbiblioteket er initiativtaker og koordinator for planarbeidet. Planens arbeidstittel er *Biblioteket som samfunnsaktør*. Samfunnet vårt står overfor betydelige utfordringer knyttet til lesing, desinformasjon, utenforskap og demokrati, og bibliotekene kan spille en viktig rolle i å svare på disse utfordringene.

Folkebibliotek og bibliotek i grunnskolen er forankra i lovverk, hhv opplæringsloven og bibliotekloven.

Forskrift § 11-2 til Opplæringsloven sier blant annet at *Skolebiblioteket skal bidra til å utvikle språkferdigheitene, leseferdigheitene og evna til å tenke kritisk hos elevane, og til å jamne ut sosiale forskjellar*. I biblioteklovens formålsparagraf, §1, finner vi at *Folkebibliotekene skal ha til oppgave å fremme opplysning, utdanning og annen kulturell virksomhet*.

Folke- og skolebibliotek har mange overlappende oppgaver. Mye av det vi finner i Læreplanverkets overordna del er også en utdypning av folkebibliotekets oppgave i samfunnet.

I forbindelse med planarbeidet har plangruppa ved fylkesbiblioteket

- hatt 2 møter med Statsforvalteren.
- deltatt i 6 regionale dialogmøter mellom fylkeskommunen og kommunal ledelse.
- arrangert 7 regionale innspillmøter med rektorer, skolebibliotekarere og biblioteksjefer.
- arrangert innspillmøte med de kommunale biblioteksjefene.
- hatt innspillmøte med fylkesbibliotekets ansatte med spesiell vekt på fylkesbibliotekets rolle og oppgaver.

Innspill fra dialogmøtene mellom fylkeskommune og kommuneledelse

Vi stilte tre spørsmål i dialogmøtene mellom fylkeskommunen og kommuneledelsen i de ulike regionene:

- Hva tenker dere om bibliotekenes rolle i møte med samfunnsutfordringer knyttet til for eksempel lesing, desinformasjon, utenforskap og demokrati?
- Hvilken nytte vil en regional handlingsplan på bibliotekområdet ha for din kommune?
- Hvilke muligheter ser dere for synergi mellom bibliotek og andre aktører i kommunen?

Følgende ble uttrykt fra kommunene som deltok, i møtene og i spørreskjemaet som ble sendt ut i etterkant:

Bibliotekene kan være med og løfte de samfunnsutfordringene vi har, som barnefattigdom og utenforskap. Det ble satt fokus på biblioteket som møteplass, demokratihus og læringsarena. Biblioteket er et lavterskeltilbud og en arena som er åpen for alle, både barn, ungdom og eldre.

Det er viktig med tidlig innsats for å hindre utenforskap og det å se bibliotektilbudene i sammenheng med folkehelsearbeidet og sosial bærekraft. En bør samarbeide med ungdomsklubb, voksenopplæring, frivillige lag eller andre. Ved å jobbe mer utenfor biblioteklokalene kan virksomheten bli mer synlig i lokalsamfunnet, og en kan nå ut til flere innbyggere med ulike behov. Bibliotekene har en viktig rolle i integreringsarbeidet lokalt og er en arena for veiledning og informasjon. Biblioteket kan også være en viktig aktør for å hindre

digital utenforskap. Livslang læring ble trukket fram og at biblioteket er en trygg arena for viktige samfunnstema som klima og miljø.

Knappe ressurser i kommunene gjør at det er viktig å få til samhandling mellom ulike bibliotek for bedre ressursutnyttelse, både på tvers av og internt i kommunene. I kommunene er det ofte folkebiblioteket som sitter på den bibliotekfaglige kompetansen, og er derfor en viktig samarbeidspartner for skolene. Ved skolebibliotekutvikling er det ofte en god løsning at folkebiblioteket bidrar med koordinering og faglig bistand. Elever er en viktig målgruppe for både folkebibliotek og skolebibliotek.

En regional handlingsplan kan være en støtte i lokalt planarbeid. Det er viktig at planen er med på å synliggjøre betydningen av skolebibliotek og behovet for økte ressurser til skolebibliotekene. Det regionale leddet er viktig for koordinering og samordning, og kan bidra til å utjevne forskjeller mellom kommunene og sikre likeverdige tilbud til alle.

Sitater:

«Biblioteket er gull som ligger der for seg sjøl.»

«Et skolebibliotek uten skolebibliotekar er som en restaurant uten kokk.»

Innledninger til regionale møter

De regionale møtene ble åpnet med orientering om planprosessen. Deltakere var skolebibliotekarere, rektorer og biblioteksjefer. Vi inviterte også ressurspersoner fra skoler og bibliotek i regionen til å holde innledninger om egne erfaringer. Hensikten var å gi inspirasjon til gruppesamtalene og veien videre lokalt. I dette kapitlet gir vi et sammendrag av hver innledning.

Værnesregionen

(Stjørdal, Meråker, Frosta, Malvik, Selbu, Tydal)

Anne Grete Reberg fortalte om rollen som skolebibliotekkoordinator i Stjørdal. Hun er tilsatt i en prosjektstilling ved folkebiblioteket, og fungerer som bindeledd mellom skolene og folkebiblioteket. Prosjektet heter *Sammen om lesing*, og målet er å øke lesegledden blant barn og unge fra 1-10. trinn. Prosjektet er støttet av Utdanningsdirektoratet, med en kommunal plan for skolebibliotekene som grunnlag.

Det er hele 13 skoler i kommunen, og Anne Grete har besøkt dem alle i forbindelse med oppstart av prosjektet. Oppvekstsjefen har vært delaktig gjennom hele prosessen med prosjektsøknad og oppstart. Involvering av både skoleledelse, foreldre og elever er viktig for å lykkes.

Hensikten med prosjektet er å

- arbeide for en felles skolebibliotekstandard i hele kommunen.
- utvikle skolebibliotekene som rom for leselyst og leseglede, som lesestimulerende senter ved alle skoler.
- utvikle skolebibliotek som hjerterom for sårbare barn. Et trygt og koselig sted å være.

Aktiviteter:

- Nettverksmøter med skolebibliotekarere - for å skape felles forståelse for hvordan skolebibliotekene skal kunne fungere som lesestimulerende senter i sine skoler.
- Rydding, kassering, «fronting» av bøker og samme tematisering som folkebiblioteket – for å gjøre det enklere å finne bøker som fenger.
- Mål om timeplanfestet tid til lån, formidling og lystbetont lesing, «bibliotektimen» med bokpresentasjon og opplegg – for å skape gode rutiner og som modell for lærerne.
- Elever som bibliotekambassadører på nesten alle skolene (kulturkort som godtgjøring) – for brukermedvirkning, bibliotekoppgaver og som gode forbilder.
- Kursing av skolebibliotekarere og lærere, i bruk av datasystem og ny litteratur.
- Felles fagdag om bibliotek for alle ansatte i Stjørdalsskolene.
- Politiske møter, foreldremøter 1., 5. og 8. trinn, lærermøter med bibliotek som tema.

Region Fosen

(Indre Fosen, Osen, Ørland, Åfjord)

Hanne Tøfte er biblioteksjef i Ørland kommune.

Hun framhevet leselyst for barn og unge som det aller viktigste å jobbe med. Aktuelle tiltak er høytlesing, bokkafe, bokprat, skoleklasser på besøk og bibliotekar ute i skoleklasser. Biblioteksjefen deltar på foreldremøter for 2. og 6. trinn og snakker om bøker og lesing.

Mange foreldre er lite kjent med biblioteket. Det er en opplevelse av at det kanskje er de mest ressurssterke som møter på foreldremøtene.

Sommerles har 70 % oppslutning i Ørland kommune (37,9 % gjennomsnitt i Trøndelag). Det oppleves vanskelig å få til samarbeid med ungdomsskolen.

Utfordringer:

- Samarbeid blir veldig personavhengig.
- Ingen har ansvar for skolebibliotekene.
- Ulikhet i tilgangen til bibliotek tjenester, i og med at det er ulik avstand til folkebiblioteket fra skolene.

Region Trøndelag sørvest

(Frøya, Heim, Hitra, Orkland, Rennebu, Rindal, Skaun)

Marit Tranås er nytilsatt skolebibliotekar på Hitra folkebibliotek og tidligere lærer/skolebibliotekar. Gjennom Udir-midler fikk Hitra dekket 35 % stilling, som har gitt et kjempeløft. Viktig for god framdrift og utvikling at noen har styringa. Udir-prosjektet Rett bok til rett tid ble flettet sammen med lokal strategi for språk, lesing og skriving. Det er opprettet fagnettverk 1.-4. klasse + barnehage. Skolebibliotekarforum med lesetips og informasjon er initiert av folkebiblioteket.

Hun poengterte viktigheten med

- å få med skolelederne på dette arbeidet, de må se nytten.
- pedagoger på skolebiblioteket – de har innsikt i skolehverdagen.
- å få med foreldrene på laget når det gjelder viktigheten av lesing.

Aktiviteter:

- Bibliotektime med høytlesing og bokprat. Elever har deltatt på lavere trinn.
- Lokal konkurranse: Hitra leser
- Elever som bibliotekassistenter
- Årshjul er laget, fungerer som sjekkliste.
- Utlånssystem ga et ordentlig løft, «vi lekte ikke bibliotek lenger».

Utviklingsarbeid tar tid!

Region Namdal

(Namsos, Overhalla, Leka, Grong, Namsskogan, Flatanger, Høylandet, Røyrvik, Osen, Lierne, Nærøysund)

Rune Kristian Grongstad er rektor ved Høylandet skole, og fortalte om kombinasjonen av folke- og skolebibliotek som ligger i kommunens eneste skole. Biblioteket er hjertet i skolen, og gir samtidig folk i bygda tilhørighet til skolen.

Høylandet skole har gjennom mange år hatt stort fokus på lesing og lesekultur, og kan vise til gode resultater i nasjonale prøver.

Grongstad trakk fram at biblioteket oppleves som viktig for dem som i løpet av skoledagen trenger et stille sted å trekke seg tilbake på. Noen elever hjelper til med enkle oppgaver i biblioteket når det er behov for avbrekk fra aktiviteter i klasserommet.

Biblioteket er viktig i det pedagogiske arbeidet, og det er bevissthet rundt at faste, ukentlige bibliotekbesøk for elevene fører til mer bruk av biblioteket og mer lesing også på egen hånd. Biblioteket gir god hjelp til å finne bøker som passer den enkelte – dette blir særlig viktig i arbeidet med leselyststrategien.

Aktiviteter:

- Hver klasse (1-10) har timeplanfestet bibliotektid per uke.
- Bibliotekaren veileder hver enkelt, og kommer nær elevene.
- Intensive leseperioder i løpet av året.
- 6. og 7.-klassingene har oppdrag som bibliotekassistenter.
- Biblioteket har sentral plass på alle i trinn i den helhetlige lese- og skriveopplæringsplanen.
- Samarbeid med heimen om boklån.
- Mellomtrinn: kurs i å finne fram i biblioteket.
- U-skolen: utstillinger retta mot ungdom. U-skolen har minimum 2 utstillinger i året, f.eks. kunstprosjekt. Kurs i å finne fram i biblioteket
- 10. klasse: alle skal lese ei bok og presentere.
- Har [bærenettbibliotek](#) i barnehage, ordning med utlån av billedbøker fra barnehagene administrert av folkebiblioteket.
- [Barnebokbad](#), hvor elevene forbereder spørsmål og leder samtale med forfatter.
- Har tatt i bruk metoden [lesesørvis](#) i veiledningen over for barn og unge.

Region Trøndelag sør

(Holtålen, Røros, Midtre Gauldal, Rennebu, Melhus og Oppdal)

Janne Merete Balsvik Hoel er biblioteksjef i Rennebu og fortalte om kombinasjonsbiblioteket der. Kommunen satser på bibliotek, og har økt

stillingsressursen fra 70 til 100 %. Folkebiblioteket har et nært samarbeid med Rennebu barneskole 1.-10. trinn (200 elever), hvor biblioteket ligger.

Janne framhever betydningen av å jobbe systematisk med lesing – og gi veiledning en til en for å finne riktig bok til hver elev. Bibliotekaren som ressurs må synliggjøres, hvordan jobber vi. Barn trenger veiledning. Mange skoler mangler personalressursen og kompetansen som skal til.

Aktiviteter:

- Alle elever besøker biblioteket ukentlig.
- Innkjøp av spill
- Storstilt magasinering/kassering
- Mye samarbeid med lærere om leseprosjekt og temaarbeid.
- Eksempel temainteresse: Elevene lærer ikke om 2. verdenskrig før i 9. klasse, men er veldig interessert i å lese om temaet flere år før det.
- Foreldremøter med informasjon fra biblioteket om bøker og lesing
- Arrangere lesestunder for barnehagene og SFO.
- Viktig å starte tidlig med lesing og tilgang til mangfold av bøker – barnehage, 1. og 2. klasse.
- [Sommerles](#) en stor suksess, vurderer å sette i gang en vinterles-variant.

Region Innherred

(Snåsa, Steinkjer, Inderøy, Verdal og Levanger)

Geir Mediås er rådgiver for grunnskolene i Levanger kommune og tidligere rektor. Han fortalte at svært stram økonomi gjør tilskuddsordninger fra Udir ekstra viktig. Egen prosjektleder styrker utviklingen merkbart, "*det må til folk, altså*". Penger løser ikke alt, man må sette inn folk som er motivert.

Det er jobbet med biblioteket som en integrert del av undervisningen. Gjennom Udir-midler har de prioritert kompetanseheving for skolebibliotekarere, bibliotekets plass i begynneropplæring og samarbeid mellom folke- og skolebibliotek. I arbeidet med *Håndbok i begynneropplæring Levanger – lesing og skriving*, som blir revidert årlig, diskuteres det hvordan biblioteket kan være en god arena. Det legges vekt på mengdetrening av lesing. Dagen starter med at alle elevene legger de lånte bøkene på pulten. Lesekvarten starter når alle har henta bok, det vil si at noen får lest en hel halvtime.

Lesing er også en del av «Temaplan forebygging, blant annet hvordan nå flyktninger og andre som ikke er så kjent med bibliotek». Det handler om tilgang til skolebibliotek og vaner med bibliotekbruk. Biblioteket er et sted for alle, også for de som ikke leser.

Vi må søke på Udir, kulturfond – bruke de mulighetene vi har.
Folkebiblioteket er en super samarbeidspartner som har kompetanse skolene ikke har.

De små grep må gjerne komme fram som tips, blant annet for å åpne mer opp for de som ikke syns dette er så viktig. Hvordan jobber vi med biblioteket i skolen, modellering, vi må hjelpe lærerne og kolleger. Alle planer bør ha konkrete tips om hvordan vi skal gjøre det.

Region Trondheim

(Trondheim)

Astri Myrland er skolebibliotekar i 50 % stilling ved Ila skole. Stillingen er kombinert med undervisning på 3.-6. trinn. Rektor verner om skolebiblioteket, og skolebibliotekaren har mye kontakt med lærere. Astri tok oss med på en digital omvisning i dagens skolebibliotek. Det er utformet slik at det er flere rom i rommet, mens utgangspunktet er to klasserom som er slått sammen i skolens 3. etasje.

Det er lagt stor vekt på at ulike typer bøker skal være lett å finne for elevene. Bøkene er ordnet etter tema som skrekk, romantikk, lettlest, fantasy, tegneserier, følelser/kropp, engelsk, natur /vitenskap, fotball, hester, «gamle dager» (Prøysen, Vestly, Lindgren, rim og regler). En egen hylle med manga- tegneserier står på ønskelista. Skolebiblioteket er innredet med gamle møbler i hjemmekoselig stil.

Biblioteket er en trygg arena med voksen tilstedeværelse i tilfeller med skolevegning og behov for å roe ned, og møter elever uten krav og forventninger om prestasjoner. Bøker trengs hvis skolebiblioteket skal virke. Ved innkjøpsstopp er kulturfondbøkene det eneste nye som kommer inn. Personalressursen begrenser i hvilken grad elevene kan følges opp, og hvor mye samarbeid det kan legges opp til med folkebiblioteket. Det trengs tette bånd mellom folkebiblioteket og skolebiblioteket, og gjerne mer nettverk med de andre skolebibliotekene i kommunen. Det er viktig at folkebiblioteket har forståelse for skolebibliotekets situasjon når det gjelder tid og ressurser.

Aktiviteter:

- Utlån på morgenen mellom 8.30-9. Åpent hele dagen, men mange undervisningsgrupper.
- Mye høytlesing
- Loser elevene videre i leseopplæringa – lesinga er en hovedoppgave for skolebiblioteket.
- Veilede lærere om hvordan de kan bruke litteratur i klasserommene

- Avtaler med biblioteket om særskilt oppfølging av enkeltelever, knyttet til spesped sitt arbeid med tiltaksplaner.
- Elevassistenter i 6. trinn: tre elever hjelper til med utlånet hver morgen. De ansettes som elevassistent på biblioteket etter skriftlig søknad.
- Skolebibliotekaren leser mye sjøl for å kunne formidle. Faste lesere blant elevene som formidler til skolebibliotekaren. Bøker som fenger handler gjerne om følelser, opplevelser, og gir assosiasjoner til eget liv.

Innspill fra regionale møter

Innspillene i de regionale møtene med skolebibliotekarer, rektorer og biblioteksjefer ble delvis gitt i møtene og ved innsending av forms-skjema i etterkant av møtene. Vi har sortert innspillene under de tre spørsmålene som alle fikk.

Spørsmål 1: Hvilken betydning/effekt ønsker dere at skolebibliotek skal ha for elevene i framtida?

Ønskene fra skolebibliotekarer, rektorer og biblioteksjefer er i stor grad samstemte. Det handler om lesekultur, og at elevene skal utvikle og oppleve

- bedre leseferdighet, mestring, vurderingsevne og bibliotekrutiner som forutsetninger for læring i alle fag – og for livet.
- leselyst, inspirasjon, trygghet og ro på en innbydende møteplass hvor alle føler seg velkommen.
- et forhold til litteratur og fysiske bøker, for å åpne for refleksjon, fordypning og forståelse for eget og andres liv.

Utvalgte sitater:

«Jeg ønsker at biblioteket skal fungere som en møteplass og generator for gode leseopplevelser. Jeg tror dette kan ha verdi både når det gjelder leseferdighet som sådan, men også gi resultater i ALLE fag, gi gode opplevelser for elevene som mennesker, fremme empati og gi et lite boost i arbeidet med å fremme god adferd i skolen.»

«Økt leselyst, økt leseforståelse, økte kunnskaper, økte språkferdigheter. Gi alle barn god tilgang på et variert utvalg av litteratur uavhengig av sosial- og økonomisk status. Være en aktiv del av barns læring i skolen»

«Viktig å skaffe [skape] gode rutiner for alle klasser/lærere som gir alle elevene lik mulighet til å få låne og lese bøker tilpasset nivå og interesse. Det bør ikke være avhengig av hvilken lærer man har. Elevene trenger forutsigbarhet for å finne ro i biblioteket og å finne bøker som passer seg.»

«Utjevne sosiale forskjeller, vi har erfart at biblioteket er «en annen type klasserom», der elever opplever mestring gjennom det å lese bøker og dele erfaringer fra selvvalgt bok».

«Være et sted hvor elevene dannes og utdannes. Et sted hvor man kan lære å lære. Bøker kan være et trygt sted hvor man kan utforske vanskelige tema. Bøker kan innby til gode samtaler. Vi ønsker at elevene skal ha gode minner fra skolebiblioteket; et sted det var godt å komme til, et sted hvor man kunne samle seg, finne ro, lære og bli inspirert. Et sted hvor man bygget relasjoner. Et sted man følte tilhørighet. Et sted man følte mestring. Mindre press og stress.»

Spørsmål 2: Hva må da til for å styrke skolebibliotekene og samarbeidet mellom folke- og skolebibliotek?

Innspillene under dette punktet dreide seg i stor grad om økonomi, samarbeid, nettverk og kompetanse, plan og forankring.

Økonomi:

- Midler til innkjøp av litteratur
- Økt bemanning og lengre åpningstid

Samarbeid:

- Det er ønske om større bidrag fra folkebibliotekene; både personell som kan formidle, men også i form av bøker/bokkasser.
- Kontaktperson på folkebibliotekene som jobber opp mot skolebibliotekene.
- Samarbeidsavtaler

Nettverk og kompetanse:

- At det blir lagt til rette for nettverksbygging, faste møter og kompetansebygging.

Plan og forankring:

- Felles forståelse for verdien av skolebibliotek hos dem med myndighet.

Utvalgte sitater:

«Det trengs en overordna plan, og en rød tråd til lokale planer, samt et positivt gnagsår som følger opp.»

"Det må folk, pæng og lokaler til. For å få til det må det en forankring og forståelse til hos skoleledelsen og politisk nivå. Det er de som forvalter pengene og politikerne som legger rammene."

"Gode planer, strukturert samarbeid. Vilje og engasjement fra både skole og folkebibliotek og ikke minst fra kommuneledelse og politikere."

"Det må være et klima og forum for skole- og folkebibliotekene å møtes. Skoleledelsen bør også inn her. Knytte skole- og folkebibliotek tettere sammen."

"God forankring på systemnivå, mellom kultur og oppvekst."

"Tid, og felles forståelse for verdien av skolebibliotek. Rektorer og skolebibliotekarere må ha noen felles møtepunkt som gir dem felles forståelse av biblioteket, og hva som må til for å få utnyttet dets fulle potensial."

Spørsmål 3: Planens hensikt er å løfte i flokk: Hvordan får vi det til på tvers av skoler og folkebibliotek, kommuner og fylkeskommunen?

Samarbeid og nettverk

Innspillene dreide seg i stor grad om systematisk samarbeid, fellesskap og nettverk. Nettverk kan bestå av bibliotekarere, lærere og andre ressurspersoner og kan opprettes lokalt eller regionalt. Tillit, respekt og anerkjennelse av hver sine styrker er viktig i slike nettverk. Flere påpekte at møter på tvers av kommuner og roller er givende. I det hele tatt var det ønske om flere møtepunkt der skole- og folkebibliotekenes ansatte møtes for å planlegge samarbeid og gjerne utforme et årshjul der en setter samarbeidet mer i system. Folkebiblioteket ble trukket fram som en viktig aktør i samarbeidet med skolene. Skolebibliotekarene har behov for et faglig fellesskap som kan bidra til større likhet i tilbudet for elevene ved ulike skoler.

Stjørdal ble trukket fram som eksempel, med skolebibliotekkoordinator som et bindeledd mellom folkebibliotek og skole. Modellen de følger kan med fordel brukes i andre kommuner, eller på tvers av småkommuner.

Felles inspirasjonsseminar ble foreslått som en måte å nå ut til alle lærerne på, likedan deling av suksesshistorier.

Forankring

Forankring på ledelsesnivå er helt avgjørende. Handlingsplanen bør løftes opp og knyttes til skolens-/ kommunens-/ fylkesplaner. Det kom forslag om å invitere til felles møte eller arbeide gjennom eksisterende fora der rektorer for skolene vanligvis møter.

Det trengs en tydelig handlingsplan med hva som forventes gjennomført i skole- og folkebibliotek med frister for gjennomføring. Noen ønsker seg norm for bemanning og ikke minst nok ressurser til å gjennomføre en helhetlig plan.

Kompetanse og fylkesbibliotekets/fylkeskommunens rolle

Mange innspill dreide seg om fylkesbibliotekets rolle som rådgivende og koordinerende organ. Det kom fram ønsker om at fylkesbiblioteket lager maler for skolebibliotekplaner. Flere ønsker at fylkesbiblioteket involveres i større grad enn nå, hjelper til å skrive prosjektsøknader, søker på statlige midler og orienterer om muligheter for å søke om tilskudd. Det å stå sammen om å skaffe midler ble påpekt som spesielt viktig nå i ekstremt trange økonomiske tider.

Felles kursing av skolebibliotekarere er ønskelig, dette gjelder generell kompetanseheving om skolebibliotek. Konferanser / kursing regionalt vil gjøre det lettere å få til å delta.

Fylkesbiblioteket kan bidra til å synliggjøre bibliotekene og deres betydning gjennom fokus på leseglede og trivsel på skolebibliotekene. Ønske om felles markedsføring av leseprosjekter, f.eks. «Trøndelag leser». Det kom ønsker om at fylkeskommunen skal opprettholde og helst øke DKS sin satsing på forfatterbesøk. Fylkesbibliotekets rolle som utjevnende faktor ble nevnt av flere.

Utvalgte sitater:

«Fokus på lesing på alle arenaer -alle må forstå at lesing er viktig. Lesing ligger til grunn for all læring.»

«Felles planverk er bra, det gir retning.»

«Viktigheten med skolebibliotek må forankres til skoleeier, slik at det IKKE blir opp til rektor å bestemme.»

«Kommuneledelse må ha en bevissthet og mål/ intensjon om at dette er viktig. Synliggjøring overfor kommuneledelse og politikere at dette er viktig og hvorfor. Igjen og igjen. Og ressurser.»

Innspillsmøte med folkebibliotekene

Innspillsmøtet med biblioteksjefene i fylket ble gjennomført i desember. Som en kickstart ble deltakerne delt inn i grupper for en brainstorming rundt temaene styrker, svakheter, muligheter og trusler for folkebibliotekene. Dette kom fram i svarene:

- Samarbeid og nettverk ble trukket fram som de viktigste styrkene, både lokalt, regionalt og på fylkesnivå. Folkebibliotek fins i alle kommuner, har engasjerte ansatte og får til mye med begrensede ressurser.
- Trange økonomiske rammer og lav bemanning utgjør de største svakhetene. Det er vanskelig å bli synlig i kommuneadministrasjonen sammenlignet med skole og helse. Store ulikheter i kommuneøkonomien gir også store ulikheter i bibliotektilbud.
- Felles digitale løsninger, felles synlighetskampanjer som leselyststrategien og felles plan kan gi økte muligheter for bedre og mer likeverdige bibliotektilbud hos fylkets innbyggere.
- Forverret kommuneøkonomi ble trukket fram som den største trusselen. Dessuten ble manglende synliggjøring av bibliotekenes tjenester og samfunnsrolle poengtert.

Hva tenker biblioteksjefene om bibliotekets rolle i samfunnsutfordringer knyttet til for eksempel lesing, desinformasjon, utenforskap og demokrati?

Biblioteket har en viktig rolle inn mot ulike samfunnsutfordringer. Biblioteket er unikt med tanke på at alle kjenner som er et av få velferdstilbud og en møteplass som brukes av alle grupper, uavhengig av økonomi. Bibliotekets rolle er å bidra til utjevning av ulikhet og utenforskap - et sted hvor man kan komme uten noen krav er unikt for biblioteket. Når det gjelder den demokratiske rollen, er det viktig å kunne bidra til å vise ulike meningsytringer, fronte ytringsfrihet og gjennomføre debatter og ulike arrangement med et mangfold av samfunnsstemmer. Når det gjelder desinformasjon, gjøres det mye bra arbeid på bibliotekene, men det trengs en synliggjøring og markedsføring av bibliotekene som et sted man kan få hjelp til kildebevissthet og kildekritikk. Lesing er en åpenbar og viktig rolle som bibliotekene har og en del av samfunnsoppdraget. Bibliotekene møter barna fra de er 0 år, og det er viktig med samarbeid med barnehager og skoler om lesekampanjer, formidling og bok-kasser. Formidling kan skje på ulike måter slik at barn får gode opplevelser på biblioteket, og slik bidra til leselyst og leseglede.

For å styrke bibliotekets rolle på disse områdene trengs økte personalressurser, kompetanseheving for å bli tryggere når det gjelder kildekritikk og KI samt bedre synliggjøring og markedsføring av bibliotekets tjenester.

Planens hensikt er å løfte i flokk: Hvordan får vi til det på tvers av skoler og folkebibliotek, kommuner og fylkeskommunen?

Politisk forankring er veldig viktig. Beslutningstakere må være på lag med oss og prioritere det i planer. Bibliotekene må engasjere og involvere ledelsen i

kommunene.

Bruk av regionale midler kan differensieres for å få alle opp på et visst nivå. En mulighet er å samle ressursene i perioder for en større satsing på noen felt. En videreutvikling av felles tjenester og et tett samarbeid mellom folke- og skolebibliotek er nødvendig.

Det er et ønske om en fagdag hvert år for ledere, ansatte i skoler og bibliotek med fokus på samarbeid og lesing. Kunnskapsdeling - å lære av hverandre er viktig, men noen må ta initiativ og være pådriver.

Fylkesbiblioteket kan ta ansvar for kompetansehevende kurs/møtepunkt mellom folkebibliotek og lærere/skole/skolebibliotek med tema barnelitteratur/lesing. Planen bør også omfatte samarbeid mellom folkebibliotek og barnehager.

Innspillsmøte med fylkesbiblioteket

Innspillsmøtet med fylkesbibliotekets ansatte den 30/1-25 hadde fokus på fylkesbibliotekets oppgaver, hva det bør satses på og hva som bør videreføres. Fylkesbibliotekets arbeidsoppgaver omfatter rådgiving/veiledning, kurs og møter, turnéer/arrangement, tilrettelegging av transport av bøker mellom bibliotekene, prosjektarbeid, digitale tjenester, e-bøker og e-lydbøker.

Idéer og satsingsområder som ble trukket fram:

- Generell styrking av lesefeltet, satsing på en større lesekampanje i et samarbeid mellom folkebibliotek og skole. Initiere konferanser, regionale og lokale samlinger. Fremme helhetstenking på lese- og skolebibliotekområdet. Samarbeid med Statsforvalteren.
- Bygge opp rundt en satsing på skolebibliotek. Koble til regjeringens satsing på en mer praktisk skole, for eksempel skriveverksted, mer kunnskap om leseaktiviteter og skriving som praktiske og kreative ferdigheter.
- Kompetanseheving og kampanjer retta mot skolebibliotekene, både skolebibliotekarere og lærere, f.eks. Sommerles-kampanjen og kurs om ny norsk barnelitteratur (IBBY).
- Konferanse for ungdomsskolelærere om lesing, inspirert av konferansen for barnehager og bibliotek, [Sammen om lesekultur](#).
- Nettverksbygging, spesielt med tanke på skolebibliotek.

- Satse mer på lesesett-tjenesten for skolene, for eksempel i form av temasett og temasamlinger med flere typer kilder. Generelt større satsing på og markedsføring av lesesett i lys av leselyststrategien.
- Fortsatt synliggjøre og spre metoden [Shared reading](#), bl.a. ved hjelp av startpakken om samlesing med ungdom. En lesegruppe etter Shared reading-metoden har en leseleder som legger til rette for refleksjon og undring rundt leseopplevelsen.
- Fortsatt støtte bibliotekenes arbeid med tilbud til sårbare grupper, som frivillige leseombud for lesesvake i ulike aldre, demensvennlige bibliotek, språkkafé etc.
- Større satsing på meråpne bibliotek, der bibliotekbrukere gis tilgang til bibliotek utenfor betjent åpningstid, som supplement til eksisterende tilbud.
- Mobilisere mer for kunnskap om og formidling av spill som kulturuttrykk
- Bokbussen og dens framtid. Vurdere om det er andre og bedre måter å nå ut til flere på med aktiv formidling.
- Mer struktur og strategisk planlegging av kompetansehevende tiltak og kurstilbud, kanskje i form av temapakker som inspirerer og mobiliserer over tid.

Statistikk

Statistikkgrunnlaget gjelder skolebibliotek og folkebiblioteket i 2023. Det er Utdanningsdirektoratet (Udir) som har ansvar for å hente inn årlig bibliotekstatistikk fra alle skolene i Norge. Tallene under er levert fra Udir i november 2024. Folkebibliotekstatistikken er fra Nasjonalbiblioteket, som har ansvar for innsamling av statistikk fra folkebibliotek og fylkesbibliotek.

Skolebibliotek

Det finnes 255 barne- og ungdomsskoler (grunnskoler) i Trøndelag fylke per november 2024, fordelt, i hovedsak, på barneskoler (1.-7. trinn), kombinerte skoler (1.-10. trinn), og rene ungdomsskoler (8.-10. trinn).

Trinn	Antall
1.-4.	3
1.-7.	132
1.-10.	80
5.-10.	2
6.-10.	1
8.-10.	37

Skolebibliotekar

65 % av skolene har ikke stillingsressurs til skolebibliotekar. Det er nærmere 40 % av 1.-7. og 1.-10.-skoler som har skolebibliotekar, mens bare 19 % av de rene ungdomsskolene har ressurs til skolebibliotekar.

Gjennomsnittlig stillingsstørrelse for skolebibliotekar ved alle grunnskolene i Trøndelag er 6,4 %, landsgjennomsnittet er 10%. Stillingsprosenten varierer fra 2 % på det laveste til 100 % på det høyeste, hvor snittet ligger på ca. 18 % ved de skolene som *har* personalressurs til skolebibliotek.

Trinn	Antall skoler med skolebibliotekar	Stillingsprosent (totalt)	Stillingsprosent (snitt)
1.-4.	2	9	4,5
1.-7.	50	743	15
1.-10.	31	702	23
8.-10.	7	284	41

Lokaler

Når det gjelder lokaler svarer 204 (80 %) av skolene at de har egne lokaler til skolebibliotek. Her ser vi altså at det er flere skoler som har lokaler, men ikke ansatte. Statistikken sier dessverre ikke noe om mediebudsjett og dermed hva disse lokalene inneholder.

Trinn	Antall skoler totalt	Antall skoler med egne lokaler	Prosentandel av skolene med egne lokaler
1.-4.	3	3	100
1.-7.	132	118	90
1.-10.	80	57	71
5.-10.	2	0	0
6.-10.	1	1	100
8.-10.	37	25	67

Det er 119 (47 %) skoler som sier de har organisert samarbeid med folkebiblioteket i kommunen. Av disse mangler 46 (39 %) egne lokaler til skolebibliotek. Det er 14 skoler som hverken har egne lokaler til skolebibliotek eller et samarbeid med det lokale folkebiblioteket.

Åpningstider

Det er 204 skoler som har åpent skolebibliotek. 51 skoler har svart «0» på spørsmål om antall timer skolebiblioteket er åpent i uka. Av de skolene som har egne lokaler til skolebibliotek er det ingen som har svart «0» i antall timer skolebiblioteket er åpent i uka.

Hvor mange timer skolebiblioteket er åpent i uka varierer stort, med 1 time som det minste og 47 som det meste. En skole har svart «95», noe som mest sannsynlig er feil. Denne skolen er derfor ikke med i den videre utregningen.

Trinn	Antall skoler med åpent skolebibliotek	Totalt antall timer åpent skolebibliotek per uke	Antall timer åpent skolebibliotek per uke i snitt
1.-4.	3	57	19
1.-7.	118	2678	23
1.-10.	57	1274	22
5.-10.	0	0	0
6.-10.	1	25	25
8.-10.	25	462	18,5

Folkebibliotek

Folkebibliotekstatistikken for 2023 gir følgende tall for Trøndelag:

- 38 kommuner, 478 000 innbyggere
- 66 faste bibliotekenheter
- 256 grunnskoler (offentlige og private)
- 30 folkebibliotekavdelinger i kombinasjon med grunnskole.
- 7 folkebibliotek i kombinasjon med videregående skoles bibliotek.
- 214 ansatte, 153 årsverk
- 95 000 lånere
- 1,3 millioner utlån
- Over 2 millioner besøk
- 67 prosjekter i 2023
- Nesten 7000 arrangement og 150 tusen deltakere
- 1 bokbuss
- 25 bibliotek med «Meråpent», ubetjent åpningstid som supplement til basistilbudet.
- 28 av kommunene vurderes å ha funksjonelle lokaler for folkebiblioteket.
- 9 av kommunene har mindre et ett årsverk, seks av disse har en ansatt.
- 29 av kommunene rapporterer at de har fagutdannet bibliotekleder.
- Mediebudsjettet varierer fra 15 til 366 kr pr innbygger, og vi finner småkommuner i begge ender av skalaen. Både lands- og Trøndelagsgjennomsnittet ligger på ca 29 kroner pr innbygger.

Avslutning

I denne rapporten har vi oppsummert innspill som kom i dialogmøter med kommuneledelser, innspillsmøter med rektorer, skolebibliotekarere, biblioteksjefer og blant fylkesbibliotekets ansatte i perioden september 2024 til februar 2025. I tillegg gir vi en oversikt over den nyeste tilgjengelige statistikken for skole- og folkebibliotek i Trøndelag.

Vi håper dette er informasjon og grunnlagsmateriale som kommer til nytte både hos Statsforvalteren i deres videre arbeid og ute i kommunene i forbindelse med høring til Regional delplan for folkebibliotek og grunnskolebibliotek i Trøndelag.

Trøndelag fylkeskommune
Trööndelagen fylhkentjälte

WWW.trondelagfylke.no